

te blijven als ze dat wensen. Een belangrijker rol voor ouderen bij de begeleiding van jongeren en omgekeerd.

Het is gemakkelijk dit pleidooi voor verandering, immateriële waarden en streven naar een pluriforme samenleving af te doen met 'idealistisch geklets', dat politiek toch niet te vertalen is. Datzelfde werd enkele tientallen jaren geleden ook gezegd over biologen die voor het eerst waarschuwden tegen de gevaren van milieuverontreiniging. Nu is dit onderwerp alom in de politiek erkend en krijgt het in de nieuwe grondwet hoge prioriteit. Een pleidooi voor immateriële waarden betekent evenmin 'dat er weer een stap terug gezet wordt en gerechtvaardigde materiële eisen worden weggestopt'. Uitgangspunt is immers in ons land een gemiddelde levensverwachting van 79 jaar voor de vrouw en 72 jaar voor de man, een kin-

dersterfte van minder dan 2 %, een stelsel van belangrijke sociale voorzieningen, een zeer redelijke verdeling van inkomsten en een democratisch politiek stelsel. Omdat dit alles in het verleden is bereikt, hoop ik dat de politiek er ook nu in zal slagen de motivering, angst voor de toekomst en het gevoel van veel mensen niet betrokken te zijn bij de maatschappelijke ontwikkeling, weg te nemen. Daarvoor lijkt het mij noodzakelijk dat politici menselijke problemen en immateriële waarden beter leren vertalen. Dan zal de politiek weer dichter bij de kiezers komen.

Tijdens het schrijven van deze brief was ik even vergeten dat ik nog steeds in de tuin zat, dat het kouder werd en de zon achter de bomen verdwenen was. Maar bij de vorige zin over politici die weer dichterbij komen, hoorde ik de eenden weer snateren.



*Ing. A. van de Glind (1948) is docent godsdienst/maatschappijleer te Woerden. Hij studeert economische sociologie aan de Erasmus Universiteit. Hij is redacteur van CDActueel en lid van het partijbestuur van het CDA.*

## Tot verantwoordelijkheid

'Mensen aller landen verenigt u'. Deze titel zette ik aanvankelijk boven mijn verhaal. Immers jezelf-zijn, zonder rekening te houden met anderen, lijkt toe te ne-

men; verwijdering dus in plaats van vereniging. Een toekomst van individuen die elkaar niets meer te zeggen hebben en daarom het luisteren verleren. Het is een

benauwend beeld; want de mens als sociaal wezen weet ik aanwezig in de ander en voel ik present in mijzelf.

Voor al daarom hoop ik op ontwikkelingen die leiden tot samenhang en tot verantwoordelijkheid. Daartoe is inzicht en vooral inzet nodig. Mensen kunnen soms grote invloed op de geschiedenis hebben. Zo zouden zij die in 1789 opriepen tot 'vrijheid, gelijkheid en broederschap' nauwelijks kunnen geloven dat hun leuze thans gemeengoed is geworden in nagenoeg alle politieke partijen <sup>1</sup>. Zelfs een ex-antirevolutionair bepleit hier vrijheid, gelijkheid en broederschap; dan wel naar de intentie waarvan bijvoorbeeld de CDA-uitgangspunten spreken.

### Vrijheid en emancipatie

De angstige herinnering aan de Berlijn-crisis hangen als vage flarden in mijn geheugen. Gelukkig is sindsdien veel veranderd. Vooral voor hen die er zelf bij betrokken zijn. Eveneens voor de toerist die aan de andere kant van de muur kan gaan kijken. . De grenswacht keek met een spiegel op een wiel aan een steel naar de onderkant van mijn auto, het was bij Checkpoint Charly. Op deze manier kijken ze onder alle auto's die van Oost naar West gaan, op zoek naar eventuele vluchtelingen; mensen die het communistisch systeem beu zijn of om andere redenen naar het vrije Westen vluchten.

Vrijheid in het Westen? In Amerika betalen honderd grote bedrijven maar liefst vijftig procent van de televisie. Vanzelfsprekend betalen die bedrijven niet alleen, ze bepalen ook wat er uitgezonden wordt. Ze verkopen niet alleen hun producten, maar ook hun levensstijl. Toch bracht diezelfde Amerikaanse televisie het denken over de Vietnam-oorlog

op gang. Hetzelfde media-systeem ontrafelde het Watergate-schandaal.

Is vrijheid de vredesbeweging over de grens zetten, zoals daar gebeurde?

Is vrijheid het IKV verdacht maken, zoals hier gebeurde?

Zijn ze werkelijk vrij zolang angst voor de de vijand realistisch genoemd wordt, terwijl angst voor de bom sentimenteel heet?

Vrijheid dient gedragen te worden door waarden en normen die dienstbaar zijn aan het menselijk samenleven.

Dat is veel meer dan een optelsom van de grote politieke problemen. Het begint bij de directe relaties. Eindelijk is ook hier sprake van een zekere bevrijding. Emancipatie, bevrijding van elkaar; direct bij huis, thuis. Een cultuur die deze mogelijkheid biedt mag niet haar doel voorbij schieten en verzanden in jezelf-zijn buiten de ander om. Elkaar onder de duim houden mag niet meer; elkaars hand vasthouden mag niet minder.

### Gelijkheid en democratie

Alle verhalen over inkomensongelijkheid moesten eigenlijk in de derde wereld beginnen: 'Hoe halen wij het in onze herens uit te gaan van de groei, terwijl anderen het leven uit gaan door de honger! (40 miljoen per jaar!). De allereerste levensbehoeften van velen zijn niet vervuld, terwijl we in het Westen moeten sporten, trimmen, pillen slikken, om de welvaart te overleven. De grens van de groei is hier al lang overschreven. Eerst zal het evenwicht hersteld moeten zijn.' <sup>2</sup>

In 1977 schreef ik deze regels, ze gelden nog steeds.

Met Europese verkiezingen voor de deur heeft het CDA woorden over de derde wereld waar te maken.

<sup>1</sup> Zie voorbeeld prof. mr. G. E. Langemeijer op blz. 169 in *Nederland na 1945*, Casimir e.a., Deventer 1980.

<sup>2</sup> *Je mag, een denk-werkboek voor jongeren over de wereld van morgen*, Aalt van de Glind, Kampen, 1977, blz. 56.

Dichterbij is de ongelijkheid evenmin opgeheven. Bedrijfsbeëindiging betekent voor de één een gouden handdruk en voor de ander heeft het niets meer te betekenen dan een WW-uitkering. En is gelijkheid, is democratie voldoende wanneer iedereen in principe dezelfde kansen heeft? Zo kan men in beginsel door middel van toelagen en beurzen elke studie volgen. Latente democratie dus, maar werkt het in de praktijk ook zo uit? Christen-democratische politiek moet meer dan het gewone bieden. Van papieren gelijkheid naar democratie in de praktijk.

De brede maatschappelijke discussie inzake (kern)energie laat iets zien van een visie tot verdere democratisering. Democratie is immers geen eindstation, ergens in de buurt van het parlement; democratisering is een proces tot in alle hoeken van de samenleving.

### **Broederschap en solidariteit**

Socialisten hebben ondanks hun internationale solidariteit de tweede wereldoorlog niet kunnen voorkomen. Christenen vochten aan weerskanten van de frontlijn, hun broederschap is in alle eeuwen niet in staat geweest oorlogen te voorkomen. Het tegendeel is eerder het geval: kruistochten, martelaren, Noord-Ierland, Zuid-Afrika.

Vervolgens illustreer ik dit hoofdstukje met de 'Rechten van de mens' en het 'Europees Sociaal Handvest'. Op het eerste gezicht misschien merkwaardig. Immers mensen-rechten beschrijf je bij 'vrijheid' en sociale rechten, die eveneens mensenrechten zijn, bespreek je onder de titel 'gelijkheid'. Toch breng ik deze geladen documenten niet voor niets onder de vlag van de solidariteit.

Want zij die onderdrukt worden weten in

de regel heel goed wat hen onthouden wordt. Met name zij die de ander onderdrukken, in welke vorm dan ook, moeten tot het besef van onrechtvaardigheid komen! Het aanvaarden van deze grondbeginselen kan dan ook zeker gezien worden als een teken van opkomende broederschap. Het vastleggen van elementaire rechten is een signaal van solidariteit. Een mondiaal wij-gevoel komt aarzeland en hoopgevend naar boven!

### **Verantwoordelijkheid**

Via aanplant en kaalslag maakten we een rondgang langs ruïne en nieuwbouw in onze samenleving. Lang niet alles bekeken we en de bril was soms verschillend gekleurd. Toch was het hopelijk voldoende om het chaotische karakter van de hedendaagse werkelijkheid in beeld te brengen.

Vrijheid, gelijkheid en broederschap, ofwel emancipatie, democratisering en solidariteit; het zijn mooie idealen. Toch lopen ze stuk in zichzelf wanneer mensen alleen van het eigen ik uitgaan. Het zijn menselijke bouwwerken die op instorten staan; ze zijn gegrond op het zand van jezelf-zijn.

Het hechte fundament van het Evangelie ontbreekt. De verantwoordelijkheid wordt vergeten. Eerst God liefhebben boven alles en de naaste als onszelf. Solidariteit, democratisering en emancipatie hebben de basis van de verantwoordelijkheid nodig; een taak voor het CDA.

Hij die de minste wilde zijn en daarom de Meester genoemd wordt komt terug om alles af te maken wat wij beginnen ten dienste van de ander.

Tot dat begin zijn wij geroepen in verantwoordelijkheid.

Ook van ons antwoord is de toekomst afhankelijk.